

Sacred Struggles and Sacred Deeds

Marking the 40th Anniversary of the Yom Kippur War

R. Yonatan Cohen, Congregation Beth Israel

Shabbat Shuvah 5774

1. R. Norman Lamm (b. 1927), "The Akedah – Again", Second Day Rosh Hashanah, Spet. 18, 1974

Just eight days ago, on Tuesday, September 10th, we had a *Sofer* (scribe) here at The Jewish Center. You may recall that we announced that on that day a scribe would be here to examine and correct your Tefillin and Mezzuzot. A number of you brought these articles here for such examination. The Scribe is Mr. Mechaber, a Sephardic Jew. He did not look well, and I inquired after the reason. His composure suddenly melted, and he broke down and told me: "The High Holidays are approaching, and that means the first Yahrzeit my only son who was eighteen years old when he was killed on the Bar Lev line on Yom Kippur day." He raised his eyes to Heaven, picked up his hands, and said, "*Et Hakol natati lemedinah – Everything have I given for the state!*"

2. R. Chaim David HaLevi (1924-1998), Responsa Aseh Lech Rav, 1:7-10

Questions:

7. What is the meaning of our sense of depression after the Yom Kippur War?

I am a religious-nationalist Jew, I firmly believe that the founding of the State of Israel is the beginning of the flourishing of our redemption, and yet, like many others, I still feel a strange depression that I find hard to explain after the Yom Kippur War. It is strange to turn to a rabbi with such a question, but please do try to help and explain that which is so troublesome to us today.

8. Given all that has occurred during the Yom Kippur War, is it still possible for us to believe that this is the beginning of the redemption?

I never believed that the State of Israel was the beginning of our redemption. In my opinion the State of Israel is... Nevertheless, I read your articles as well as your books where you preach towards viewing the State of Israel as the beginning of redemption. Now after the Yom Kippur War and all that has happened to us in it, and especially given the Arabs' stubborn decision not to recognize our existence, and to continue the war against us, is it still possible to believe that this is the beginning of redemption.

9. Is the Yom Kippur War the war of Gog and Magog?

After the Yom Kippur War an opinion was heard saying that this was the war of Gog and Magog. I reviewed the original source in the book of Ezekiel, chapters 38-39, and I discovered that the war of Gog and Magog and all of its calamities will occur once Israel returned to the land and would settle it. A great question is troubling me now: What is the purpose of this war in light of the beginning of the redemption and the beginning of the ingathering of the exiles. Similarly, I would like to know: Is it possible to consider that indeed the Yom Kippur War was the war of Gog and Magog.

3. R. Haim Sabato (b. 1952), *Adjusting Sights*, Translated by Hillel Halkin, Excerpts from Ch. 1

...A pure moon shone overhead. Not a cloud hid it from sight. It was waiting to

2. הרב חיים דוד הלוי, עשה לך רב, א:ז-ט

שאלות:

ז

מה פשר דכאוננו אחרי מלחמת יום-הכפורים

אני אדם דתי-לאומי, מאמין באמונה שלימה שהקמת מדינת ישראל היא ראשית צמיחת גאולתנו, ובכל זאת אני מרגיש כרבים אחרים דכאון מוזר שקשה לי להסבירו אחרי מלחמת יום- הכיפורים. זה משונה לפנות לרב בשאלה מעין זו, אבל תואיל לעזור ולהסביר לי מה בדיוק מציק לו כיום.

ח

האם מה שקרה אחרי מלחמת יום-הכפורים ניתן עוד להאמין כי זו אתחלתא-דגאולה

מעולם לא האמנתי שמדינת ישראל היא אתחלתא-דגאולה. לדעתי מדינת ישראל היא...אך קראתי מאמריך וגם בספריך הטפת לראות במדינת ישראל תחלת הגאולה. האם גם אחרי מלחמת יום הכפורים ומה שאירע לנו בה, וביחוד החלטתם העיקשת של הערבים לא להכיר בקיומנו, ולהמשיך במלחמה נגדנו, האפשר עוד להאמין כי זו אתחלתא-דגאולה.

ט

האם מלחמת יום-הכפורים היא מלחמת גוג ומגוג

אחרי מלחמת יום-הכפורים, נשמעה דעה שכאילו זו היא מלחמת "גוג ומגוג". עיינתי במקור הדברים בספר יחזקאל פרקים לח-לט, ונתברר לי כי מלחמת גוג ומגוג עם כל מוראותיה תבוא אחרי שוב ישראל לארצו והתיישבותו בה. ושאלה גדולה מציקה לי, מה טעם למלחמה זאת אחרי התחלת הגאולה ותחילת קבוע-גלויות. ואגב, רוצה הייתי לדעת, האם אפשר לחשוב שאכן מלחמת יום-הכפורים היתה מלחמת גוג ומגוג.

3. הרב חיים סבתו, תיאום כוונות, מתוך פרק א'

הלבנה עמדה בטהרתה, ענן קל לא העיב עליה. ממתנת היתה בענווה שיבואו ישראל ויקדשו

be blessed by the People of Israel, as shy as a bride who waits to be veiled by her bridegroom before stepping under the wedding canopy. [...]

Row after row of Hasidim danced before it. The younger ones wore black gabardines, the older ones, white gowns.....

Gabardined and gowned, the Hasidim shut their eyes and swayed, aiming their hearts at heaven and chanting, 'As I dance before Thee but cannot touch Thee, so may our enemies dance before us and neither touch nor harm us. May dread and fear befall them!'

And they repeated:

'May dread and fear befall them!'

And a third time:

'May dread and fear befall them!'

'Soldiers!' they cried. 'Soldiers! Go to the rabbi and he'll bless you.'

They parted to make a path and we were led to the rabbi, the old Amshinover Rebbe. His Hasidim crowded around us.

We were two young soldiers, Dov and I. Our packs on our shoulders; we made our way to the rabbi. [...]

...Close to midnight we were brought to the Rabbi of Amshinov by his Hasidim, who were sanctifying the moon. Their rabbi, they confided, could work wonders. His blessing was worth a great deal. They stood around us, straining to hear what he would say. The Rabbi of Amshinov clasped my hand warmly between his own two and said, looking directly at me:

'May dread and fear befall them. May dread and fear befall them. Them and not you.'

We parted from him and boarded the bus. We thought we'd be back soon. During the three terrible days that followed, I kept seeing the Rabbi of Amshinov before me. I kept hearing his words. Each time fear threatened to overcome me, I pictured him saying, 'Them and not you. Them and not you.' That calmed me.

Until I heard of Dov's death.

After that the old man stopped appearing.

...The months went by. In late spring we hosed down our tanks a last time, handed in our gear, took off our uniforms, and returned to the Talmud -- to the tractate of Bava Batra and the property laws of pits, cisterns, caves, olive presses, and fields. I kept meaning to go to the Rabbi of Amshinov and tell him what had happened to us after he blessed us. I wanted to tell him how our tanks were knocked out in Nafah quarry on the second day of the war, and how they burst into flames one by one, and how the blackened loader of 2-B hit the ground with his leg on fire and rolled there dowsing it with a jerry can of water. And how our tank commander, Gidi, shouted, 'Gunner, fire!' and I shouted back, 'I don't know what to aim at!' 'Fire, gunner! Fire at anything! We're being shot at! We're hit! Abandon tank!'

And how Roni, the driver, said quietly, 'I can't get out, the gun's blocking the hatch,' and I crawled back in to free him, and the four of us ran over terraces of black earth with the bullets flying around us, and Eli said, 'I can't go on,' and

אותה, ככלה שממתנת לחתן שיבוא ויפרוש עליה הינומא קודם שתיכנס לחופה. ...

שורות שורות של חסידים היו מרקדים כנגדה. בחורים שבהם לבושי שיראים שחורים, זקנים שבהם עטופי קיטלים לבנים.

אלו ואלו, לבושי שיראים ועטופי קיטלים, עוצמים את עיניהם, מניעים את גופם, מכוונים בכל כוחם ואומרים: כשם שאני מרקד כנגדך ואיני יכול ליגע בך, כך אם ירקדו אחרים כנגדנו לא יוכלו ליגע בנו ולא יעשו בנו שום רשע כלל ועיקר, תיפול עליהם אימתה ופחד. ושונים: תיפול עליהם אימתה ופחד, ומשלשים: תיפול עליהם אימתה ופחד.

עד שדחפו אותנו החסידים לתוך הרחבה: חיילים! חיילים! לכו לרבי ויברך אתכם. תכף זזו מתפללים מכאן ומכאן ונעשה כמין שביל בין המון החסידים, והובלנו אל הרבי, האדמור הזקן מאמשינוב, וכל החסידים עומדים צפופים סביב לו.

שני חיילים צעירים היינו, דוב ואני, ושני תיקים קלים על כתפנו, ויחד היינו מהלכים אל הרבי.

...קרוב לחצות, בקידוש לבנה שעשו חסידים של אמשינוב. רמזו לנו החסידים שבעל מופתים הוא האדמור"ר, וברכתו עושה רושם. קרבנו אליו, והחסידים דוחפים אותנו מכאן ומכאן, מטים אוזן לשמוע מה יאמר. עטף האדמור"ר את ידי בשתי ידיו כשהוא מלטף אותם בחום, הביט בי ואמר: תיפול עליהם אימתה ופחד, תיפול עליהם אימתה ופחד, עליהם ולא עליכם.

יצאנו מלפניו. עלינו על האוטובוס. סבורים היינו, עוד כמה ימים נשוב. שלושה ימים נוראים היה תואר פניו של האדמור"ר עומד נגד עיני, והמילים שאמר נשמעות באוזני, ובכל פעם שהיה הפחד בא ומאיים ליפול עלי, נראתה לי דמותו כשהוא אומר: עליהם ולא עליכם, עליהם ולא עליכם, ושקטתי.

עד ששמעתי: דוב נפל.

מאותה שעה לא נראתה לי יותר דמותו של הזקן.

...ימים הרבה עברו. בחודש אייר שטפנו את הטנקים, הזדכינו על הציד, פשטנו את המדים, ושבנו לגמרא, מסכת בבא בתרא, חזקת הבתים והבורות והשיחין והמעורות ובית-הבדין ובית-השלחין. כל אותם ימים ביקשתי לליך לאדמור"ר מאמשינוב, לספר לומה אירע מאותו קידוש לבנה שברך אותי. אמרתי, אספר לו לאדמור"ר איך נפגעו הטנקים במחצבה בנפאח ביום שני בבוקר, ואיך היו עולים באש אחד אחד, ואיך הטען קפץ מפויח מטנק שתיים-בית, רגלו בוערת והוא מתגלגל על האדמה עם כובע טנקיסטים וג'ריקן של מים. ואיך שמעתי את גידי המט"ק צועק: תותחן, אש! אש! אתה שומע? לא חשוב לאן, יורים עלינו... הטנק נפגע... לקפוץ!

ואיך צעק לי רוני הנהג: לא מצליח לצאת, התותח חוסם את מדף נהג, ואיך חזרתי אל מטנק להסיט אותו, ורצנו ארבעתנו בטרסות הבולת והכדורים סביבנו, ואלי צעק: אין לי כח לרוץ יותר, אני נשאר כאן, ואנחנו דוחפים אותו, ואיך

<p>we forced him to. And how Syrian commandos jumped out of a helicopter right ahead of us. There was even more I wanted to tell him – of the thoughts I had, and the prayers I said, and the things I shouted to God and promised Him.</p> <p>It was just that, each time, I thought: When I'm done the rabbi will ask in his gentle voice, 'What happened to the friend who was with you that night?' And I would have to lower my eyes and tell him, 'Dov is dead.'</p> <p>It would have made the old man sad. And so I never went to see him. I stuck to my Talmud with its laws of houses, cisterns, pits, and caves. The years went by. I couldn't put it off any longer. I'll go see him, I thought. Whatever will be, will be. I went to Bayit ve-Gan and found some Amshinov Hasidim.</p> <p>'How is your rabbi?' I asked.</p> <p>'Just a few hours ago,' they told me, 'his soul departed this world.'</p>	<p>אני רואים חיילי קומנדו סורים יוצאים ממסוק ממש מולנו, ועוד ועוד הרבה אספר לו, מה חשבתי ומה התפללתי ואיך שיוועתי ומה נדרתי.</p> <p>ובכל פעם שהיתה המחשבה הזו עולה לפני אמרתי לעצמי: והרי אחרי שאשלים, ישאל אותי האדמו"ר בקול רך: וחברך שהיה איתך אותו לילה בקידוש לבנה... ואז אוכרח להשפיל עיני ולומר לו: דוב נפל.</p> <p>כמה צער אגרום לו לזקן. לא הלכתי. חזרתי לתלמודי: חזקת הבתים והבורות והשיחין והמעורות. אחר כמה שנים לא יכולתי יותר, אמרתי: אלך, ומה שיהיה יהיה. נסעתי לבית-וגן, פגשתי חסידים, שאלתי אותם על הרבי מאמשינוב.</p> <p>אמרו לי: לפני כמה שעות נסתלק האדמו"ר לבית עולמו.</p>
<p><u>4. R. Shimon Gershon Rosenberg (Shaga"r) (1949-2007), On That Day (baYom haHu), "I Recall the Love of Your Youth: In memory of Yeshayhu Holtz and Shmuel Urlan z"l", pp. 107-109</u></p> <p>I feel the need to say one more thing and I have said this already at a veterans' meeting on Sukkot a few years after the war [Yom Kippur War]. In some ways my feeling about surviving [the war] is different from that of many who experienced the war as I did. After the war, people turned to me and told me I had to celebrate with a Thanksgiving feast. I said then that I could not, not because I am, God forbid, an ingrate in regards to goodness, but rather "How shall we sing the Lord's song" (Psalm 137:4)? I cannot. I should hold a meal of thanksgiving, and what of my friends who did not so merit!?</p> <p>...I confess, I suppose some people rank higher than me, and they do not encounter shadows and questions. But for me, faith does not only not stem from repression and removal of questions, but to the contrary [as the verse teaches] "I longed for His shade, and there I settled" (Song of Songs, 2:3)...</p>	<p><u>4. הרב שג"ר, ביום ההוא, "זכרתי לך חסד נעורייך: דברים לזכרם של ישעיהו הולץ ושמואל אורלן ה"ד, עמ' 107-109</u></p> <p>אני מרגיש צורך לומר דבר נוסף: וכבר אמרתי זאת בכינוס לוחמים בחג הסוכות שנים אחדות לאחר המלחמה. מבחינות מסוימות התחושה שלי לגבי הינצלותי שונה מתחושה של רבים שעברו את המלחמה כמוני. לאחר המלחמה פנו אלי אנשים ואמרו לי שעלי לקיים סעודת הודיה. אמרתי אז שאיני מסוגל, לא משום שאני חס ושלום כופר בטובה, אלא "איך נשיר את שיר ה" (תהלים קל"ז, ד)? אינני מסוגל. אני אקיים סעודת הודיה, וחבריי שלא זכו!?</p> <p>אני מודה ומתוודה, אני מניח שישנם אנשים שמדרגתם גבוהה ממדרגתי והם אינם נתקלים בצל ובשאלות. אבל האמונה בעיניי לא רק שאינה נובעת מהדחקה וסילוק של שאלות, אלא "בצלו חמדתי וישבת" (שיר השירים ב', ג')</p>
<p><u>5. Rav Yehuda Amital (1924-2010), "With My Students at the Frontline" (from HaMaalot MiMaamakim), pp. 46-47</u></p> <p>One brigade commander told us: "I stood before grave decisions. I assembled the fighters, so as to include them in assessing our options and prepare them for difficult possibilities. The atmosphere was especially tense. All of a sudden, one soldier stood up and said: 'Commander! There is a different problem, tomorrow is the Eve of Sukkot and we need the four species.' I was astonished," the commander said, "when I recovered from my astonishment I said to him, 'beseder (okay).' I delivered my orders through wireless communication, asking for such and such tools, such and such shells, and finally a set of four species. I felt the astonishment on the other side of the line. 'Where can we get the four species around here?' a response was finally heard." Whoever is familiar with the authoritative voice of that commander knows that his command must be obeyed even in impossible situations. Before the dawning of the day, the four species were delivered to the front line. Needless to say, the tankers were more than happy to include the brigade's commander in the mitzvah of shaking the <i>lulav</i>. Suffice it for me to recount the story as I have heard it, without additional words of praise about the great spiritual strength that was exhibited here.</p>	<p><u>5. הרב יהודה עמיטל, המעלות ממעמקים - עם תלמידי בחזית, עמ' 46-47</u> <u>שיחות ברדיו על רישמי ביקור בקווים, תשל"ד</u></p> <p>סיפר לנו מפקד החטיבה: "עמדתי לפני הכרעות קשות. כינסתי את הלוחמים, כדי לשתף אותם בהערכת הבאות ולהכין אותם לקראת אפשרויות קשות. האווירה היתה קשה במיוחד. לפתע קם חייל ואמר: 'המפקד! ישנה בעיה אחרת, מחר ערב סוכות, ואנחנו זקוקים לארבעת המינים'. נדהמתי", סיפר המפקד, "כשהתאוששתי מתדהמתי אמרתי לו: 'בסדר'. מסרתי את הזמנתי בקשר-אלחוט והזמנתי כך וכך כלים, כך וכך פגזים, ולבסוף ארבעה מינים. חשתי את התדהמה מהצד השני. "מניין ניקח כאן ארבעה מינים? נשמעה לבסוף התשובה". מי שמכיר את קולו הסמכותי של אותו מפקד יודע שפקודתו חייבת להתבצע גם במצבים בלתי אפשריים. לפני עלות השחר הגיעו ארבעת המינים לקו הראשון, ואין צורך להוסיף שהטאנקיסטים שלנו שמחו לשתף גם את המח"ט במצוות נטילת לולב. אסתפק במסירת הסיפור כפי ששמעתי אותו, ללא אותם דברי הערצה שנתלוו לו על הכוח הנפשי הגדול שנתגלה כאן.</p>

<p>A second story, from a different commander: "The guys returned from the first battle of their life. It was a difficult and cruel battle and some of their friends were hit. The guys were in shock," the commander recounted, "it couldn't have been any other way either. Now, just as I was searching for the way and the right words to help them out of their state of shock so as to bring them back to reality, the voice of one soldier was heard saying: 'Ma'ariv! (The evening prayer!)'. And behold, everyone gathered and began saying, 'Blessed be the blessed God,' and they prayed together the evening prayer with devotion." I will not comment about the reaction of the commander upon seeing all of this, I will leave that to the reader's imagination.</p>	<p>סיפור שני, מפי מפקד אחר: "החברה חזרו מן הקרב הראשון בחייהם, היה זה קרב קשה ואכזרי וכמה מחבריהם נפגעו בו. החברה היו בהלם", סיפר אותו מפקד, "גם לא היה יכול להיות אחרת. והנה, בעוד אני מחפש את הדרך ואת המלים להוציאם מן ההלם ולהחזירם למציאות, נשמע קולו של חייל אחד: 'מעריב!' והינה כולם מתקבצים ואומרים 'ברכו את ה' המבורך' ומתפללים בצוותא תפילת ערבית בדבקות". אשר לתגובתו של אותו המפקד למראה הדבר, כפי שסיפר לי, לא אומר דבר, ואשאיר זאת לדמיונו של הקורא.</p>
<p>6. R. Shimon Gershon Rosenberg (Shaga"r) (1949-2007), <i>On That Day (baYom haHu)</i>, "I Recall the Love of Your Youth: In memory of Yeshayhu Holtz and Shmuel Urlan z"l", pp. 106</p> <p>In the morning, at about 10 am, we received instructions to advance towards the war's frontline and we set on our way. The story of the apples has been published since then: On the way, at Rosh Pinah, stood a group of civilians who probably knew better than us what was happening, they waived their hands and tossed some apples to us. I remember the discussion that Shmuel and Shaya had on whether they should eat from these apples – maybe these were apples left over from the previous <i>Shemita</i> year, for Yom Kippur occurred at the very end of a <i>Shemita</i> year. This is an astonishing phenomenon: These two, as they are about to set out in battle, intensely debating whether they are permitted to eat <i>Shemita</i> apples. This is a form of innocence that in some ways includes an extreme idealism for if this discussion was not innocent it would surely have invited criticism and opposition. The fact that it did arise from a place of complete innocence is what gives it its truthfulness (authenticity) and even its beauty, as well captures the spiritual devotion that was expressed in that moment.</p>	<p>6. הרב שג"ר, ביום ההוא. "זכרתי לך חסד נעוריי: דברים לזכרם של ישעיהו הולץ ושמואל אורלן ה"ד, עמ' 106</p> <p>בבוקר, בסביבות השעה 10:00, קיבלנו פקודה לנוע לחזית ויצאנו לדרך. סיפור התפוחים כבר התפרסם מאז: בדרך, בראש פינה, עמדו אזרחים שכנראה ידעו טוב מאתנו על המתרחש, נופפו בידיהם וזרקו אלינו תפוחי עץ. אני זוכר את הדיון של שמואל וישעיה אם לאכול מהתפוחים הללו – אולי הם תפוחים של שנת השמיטה, היה זה יום כפורים שבמוצאי השמיטה. זו תופעה מופלאה: שניים אלה, כאשר הם יוצאים לקרב, מתפלפלים אם מותר להם לאכול תפוחי שמיטה. זוהי תמימות, שמבחינות מסוימות יש בה אידיאליזם קיצוני, כי לולא היה הויכוח הזה תמים, הוא היה מעורר התנגדות. העובדה שהוא התעורר מתוך שלמות תמימה היא שהעניקה לו אמינות ואף יופי, וגם דבקות עמוקה שבאה לידי ביטוי באותו הרגע.</p>
<p>7. R. Haim Sabato (b. 1952), <i>Adjusting Sights</i>, Translated by Hillel Halkin, pp. 143-146</p> <p>We turned to the left and to the right and said to each other, "Peace be upon you." Just then I felt a shadow and heard a humming Heavenly voice. [...]</p> <p>I looked at the moon and saw Dov. We had sanctified the moon of <i>Tishrei</i> together, the two of us, in Bayit ve-Gan with the Rabbi of Amshinov. I got lost in thought.</p> <p>It was true, I thought. Sometimes God had mercy on the undeserving and shone His light on them. That mercy and that light stayed with you forever. They were a debt you had to repay. There was no getting around to it. I thought of the vow I had made while dodging bullets in the wadi. I knew the world would never be the same.</p> <p>Yes, sometimes God has mercy on the undeserving. And sometimes He descends to His garden, <i>to the beds of spices to gather lilies</i> – Sariel and Shmuel and Shaya and Avihu. And Dov. Though we left for the war together.</p> <p>What was it Rabbi Akiva once said? The Owner of the fig tree knows when it is time to gather His figs.</p> <p>Who can aim his thoughts as high as those of the Creator of men? In the month of <i>Elul</i> we said penitential prayers in my <i>yeshiva</i>. Now they echoed in my ears.</p> <p><i>Who holds in His hand the souls of all that live And the spirit of each mortal man.</i></p>	<p>7. הרב חיים סבתו, תיאום כוונות, עמ' 165-167</p> <p>התחלנו לפנות לימין ולשמאל לברך איש את רעהו בשלום עליכם כנהוג, והרגשתי כמין צל על ידנו והמהום של בת-קול.</p> <p>[...]</p> <p>הבטתי בלבנה. דמותו של דוב עמדה מול עיני.</p> <p>כך עמדנו יחד, דוב ואני, וקידשנו לבנה של תשרי בבית-וגן עם הרבי מאמשינוב.</p> <p>שקעתי בהרהורים.</p> <p>אמת, פעמים שעושה הקדוש ברוך הוא חנינה עם מי שאינו ראוי ומאיר לו את פניו. ואותה חנינה ואותה הארת פנים עומדת היא לנגדנו כל ימיו ולא מרפה ממנו. חוב הוא ועליו לפרוע. והדין דין אמת. זכרתי מה שנדרתי בעת צרה כשיצאנו מן הסנק ורצנו בין הכדורים להסתתר בוואדי. ידעתי, העולם לא יהיה עוד בעיני מה שהיה קודם.</p> <p>אמת, פעמים שעושה הקדוש ברוך הוא חנינה עם מי שאינו ראוי ופעמים...פעמים שהוא יורד לגנו לערוגות הבושם, רועה בגנים ולוקט שושנים. שריאל ושמואל וישעיה ויעקב ואביהו. וגם דוב נפל. יחד יצאנו.</p> <p>יודע בעל התאנה אימתי הוא לוקט את תאנתו. ומי יכול לכוון את כוונותיו לכוונתו של יוצר האדם. פסוקי סליחות אמרנו בישיבה בחודש אלול. עכשיו חזרו הם והיהדו באוזני.</p> <p>אשר בידו נפש כל חי ורוח כל שאר איש:</p>

<p><i>The Soul is Yours and the body is Your handiwork. Spare the work of Your hands.</i></p> <p><i>Lord of all souls, the soul is Yours But the body is also Your handiwork. For this it was made, to sanctify Your name in this world. Master of all worlds, spare the work of Your hands!</i></p> <p>I looked back at the moon. A small cloud had drifted across it. Although it still shone, its light was no longer bright.</p> <p>Shlomo put a hand on my shoulder. Softly he began to sing the hymn "O God Who Hides In Heaven's Vaults," which was a favorite of the Rabbi of Kloyzenburg. According to the rabbi's <i>Hasidim</i>, he had sung it to himself every Sabbath in the death camps at the time of the Third Meal. His great-grandfather, the <i>tzaddik</i> Rabbi Haim of Zanz, sang it then too, in that hour of grace as the Sabbath draws to a close, that hour that is the hour of all hours, his face shining like an angel's.</p> <p>I stood there in silence. We watched the clouds cover the moon. We bowed to the right and to the left, each toward his friend, and we said: "Peace be upon you. Peace be upon you. Peace be upon you." We bowed to the soldier who never spoke and was no longer there and we said: "Peace be upon you. Peace be upon you. Peace be upon you." I bowed to the heavens above. I aimed my thoughts at Dov and I said: "Peace be upon you. Peace be upon you. Peace be upon you."</p>	<p>הנשמה לך והגוף פועלך, חוסה על עמלך.</p> <p>אדון הנשמות, הנשמה שלך, אבל הרי גם הגוף פועלך. ועל-מנת כן בראת אותו לקדש את שמך בעולמך. ריבון העולמים, חוסה על עמלך!</p> <p>הרמתי ראשי והבטתי שוב בלבנה. עננה קטנה עלתה עליה. עדיין האירה היא, אלא שהיה אורה מעומעם בעיני.</p> <p>בא שלמה והניח ידו על כתפי. החל לזמזם בלחשה את הפיוט א-ל מסתתר בשפירי חביון, בניגון שהאדמו"ר מקלויזנבורג אהב. חסידים סיפרו שהיה האדמו"ר מזמזם אותו לעצמו במחנות בימי האופל לקיים בו סעודה שלישית. אומרים, זקנו הגדול, הצדיק רבי חיים מצאנז, נהג לנגן אותו בשעת רצון אחר מנחה של שבת, היא עת רעווא דרעוין, כשהוא תפוש בשרעפיו ופניו מאירות כמלאך.</p> <p>שתקתי.</p> <p>הסתכלנו בלבנה וראינו שהעבים הולכים ומכסים אותה, מיהרנו וניענענו ראשינו לימין ולשמאל, כל אחד כלפי חברו: שלום עליכם, שלום עליכם, שלום עליכם. חרונו וניענענו ראשינו כלפי חברנו השותק שהלך לו ואמרנו: שלום עליכם, שלום עליכם, שלום עליכם. חרזתי וניענעתי לשמים, כיונתי כלפי דוב, ואמרתי לבדי: שלום עליכם, שלום עליכם, שלום עליכם.</p>
<p>8. R. Shimon Gershon Rosenberg (Shaga"r) (1949-2007), <i>On That Day (baYom haHu)</i>, "I Recall the Love of Your Youth: In memory of Yeshayhu Holtz and Shmuel Urlan z"l", pp. 102</p> <p>Even though we knew that a war broke out, like the rest of the people of Israel, we could not fathom all that had already happened and all that was still to occur. The war met us all unprepared, even on a spiritual plain. In any event, while some of the yeshiva students were drafted in the midst of Yom Kippur, Shaya and I were not yet drafted, and didn't know whether we will get drafted at all. At the end of Yom Kippur, Shaya bid me farewell at the steps of Yeshivat HaKotel. He said that he hopes that we wouldn't see each other – he meant that he hoped that we wouldn't be drafted. He went his way but after a few short steps he returned and asked me to take care of his sister, meaning that I would help with a <i>shidduch</i> (matchmaking). I must admit that I was surprised by his request because I had only known him for a very short period of time. [...] In any event, that was his request. After the war, I considered this request to be his last will and testament and I felt a deep obligation to fulfill it. This led to the birth of a <i>shidduch</i>, one of my only successes as a <i>shdachen</i> (match maker).</p> <p>I recognize the hand of providence in this story, and even more so – in other opportune moments, I find that people who left this world continue to pull the strings and have an influence, in some way, on this world. For me this is something of deep significance, especially when I recognize that grace, that beauty, and that purity in the family's grandsons and granddaughters.</p>	<p>8. הרב שג"ר, ביום ההוא, "זכרתי לך חסד נעורייך: דברים לזכרם של ישעיהו הולץ ושמואל אורלן ה"ד, עמ' 102</p> <p>אף שידענו כי פרצה מלחמה, כמו כל עם ישראל לא העלינו בדעתנו את שכבר התרחש ואת אשר עוד יתרחש. המלחמה פגשה את כולנו לא מוכנים, גם מן הבחינה הנפשית. מכל מקום, חלק מתלמידי הישיבה גויסו כבר בעיצומו של יום הכפורים, אך שיעיה ואנוכי עדיין לא גויסנו ולא ידענו אם בכלל נגויס. במוצאי יום הכפורים שיעיה נפרד ממני במעלה ישיבת 'הכותל'. הוא אמר שהוא מקווה שלא נתראה, הוא התכוון שהוא מקווה שלא יגייסו אותנו. הוא פנה לדרכו אך לאחר כמה פסיעות חזר על עקבותיו וביקש ממני שאדאג לאחותו, כלומר שאדאג לה לשידוך. אני חייב להודות שהתפלאתי על בקשתו משום שהיכרותי עמו הייתה קצרה... מכל מקום, זו הייתה בקשתו. אחרי המלחמה ראיתי בבקשה זו מעין צוואה וחשתי מחויבות עמוקה למלא אותה. מכאן נולד שידוך, שהוא אחת ההצלחות הבודדות שלי כשדכן....</p> <p>אני מוצא בסיפור הזה את יד ההשגחה העליונה, ואף יותר מכך – גם בהזדמנויות נוספות אני מוצא כי אנשים שהלכו לעולמם ממשיכים למשוך בחוטים ופועלים, באופן כלשהו, בעולם. לגביי זהו דבר בעל משמעות עמוקה, במיוחד כאשר אני מזהה את החן, היופי והטהרה בנכדים ובנכדות של המשפחה.</p>